

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNE AZERBAYCAN'DAN BAKIŞ

Araz ASLANLI¹

Türkiye Cumhuriyeti 15-16 Temmuz 2016 tarihlerinde cumhuriyet döneminin en önemli olaylarından birini yaşadı. 15 Temmuz günü Türk Silahlı Kuvvetleri içerisinde kümelenmiş bir grup tarafından başlatılan darbe girişimi, silahlı kuvvetler dâhil olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin ortak direnci sonucunda başarısızlıkla sonuçlandı. Çok sayıda Türk insanının hayatını kaybetmesi pahasına cunta başarısızlığa mahkûm edildi ve demokrasi korundu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Binali Yıldırım, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Devlet Bahçeli darbe karşısında önemli bir duruş ve güzel bir ortak tablo sergilediler. Bu tablonun sadece bir günle sınırlı kalmayıp, 7 Ağustos tarihli Yenikapı demokrasi mitingine de yansıtılması Türkiye Cumhuriyeti devleti adına da, Türk milleti adına da, Türkiye'yi seven ülke ve toplumlar adına da güzel oldu.

15 Temmuz darbe girişimi ve sonrasındaki süreç tüm dünyada medyanın en önemli konuları arasında yer aldı. Bu da nedensiz değildir. Tabii ki, Türkiye'nin Türk ve İslam dünyasındaki yeri özeldir, hatta tarihi, misyonu, nitelikleri, kapasitesi ve “dünya 5'ten büyüktür” sloganı nedeniyle dünyada özel bir yeri vardır. Fakat Türkiye dışında birkaç ülke daha vardı ki, bu ülkelerdeki insanlar o anları sanki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıymış gibi yaşadılar, aynı heyecanı hissettiler, aynı üzüntüye kapıldılar, darbenin başarısızlığından

---

¹ Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) İktisat ve İşletme Bölümü Öğretim Görevlisi, Kafkasya Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (QAFSAM) Başkanı

ve demokrasinin zaferinden aynı memnuniyeti duydular. Bu ülkelerden birisi ve muhtemelen birincisi Azerbaycan idi. Çünkü Türkiye'nin Azerbaycan için yeri çok özeldir. Tarihi bağlar ve "bir millet-iki devlet" olmanın yanı sıra Türkiye ve Azerbaycan kelimenin tam anlamıyla stratejik ortaktır. İkili ilişkilerin günümüzdeki hali tüm dünyaya örnek olacak niteliktedir. İki ülke sürekli olarak hem iyi günde, ama aynı zamanda kötü günde (çoğu zaman da büyük risklere ve sıkıntılara rağmen) bir birlerinin yanında durmuş, ortak tavır sergilemiştir. En son Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklanan 18 Şubat ve 15 Mart tarihli Azerbaycan ziyaretleri, 17 Şubat ve 13 Mart tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen terör saldırıları sonrasında iptal edilmek zorunda kalmıştı. 14 Mart 2016'da 15 Mart tarihli ziyaretin iptali kararının alınması üzerine Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ankara'ya gelmek istediğini açıklamış ve terör saldırısının ardından, Türkiye'de korku havası estirilmeye çalışılan o günlerde Türkiye-Azerbaycan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin toplantısı Ankara'da gerçekleştirilmişti. Toplantı sırasında iki liderin bir-birlerine sarılarak samimiyet ve kardeşlik örneği sergilemeleri olumlu bir tabloydu. Kısacası, Türkiye'deki her hangi bir gelişmeye Azerbaycan'da özel bir ilgi vardır. Ama tabii ki, 15 Temmuz darbe girişimi daha dikkatli bir biçimde izlenmiştir.

15 Temmuz darbe girişiminin Azerbaycan'daki yankılanmalarını anlatmadan önce iki konuda ön bilgi verilmesinin yararlı olacağını düşünmekteyim. Bunlar Azerbaycan'ın "darbe geçmişi" ve Azerbaycan'da "FETÖ" yapılanmasına ilişkin olacaktır.

1. Azerbaycan tarihinde darbeler, darbe girişimleri ve bunların yol açtığı sonuçlar çok ağırdır. Örneğin, 1918'de İslam dünyasının ilk demokratik cumhuriyeti Azerbaycan'da (Azerbaycan Halk Cumhuriyeti) kurulmuştur. Fakat Azerbaycan 27 Nisan 1920'de bir dış müdahale ile bir ölçüde darbe olarak da nitelendirilebilecek bir girişim ile önce milli iktidarını, sonra bağımsızlığını kaybetmiştir. Azerbaycan 30 Ağustos 1991'de bağımsızlığına kavuştuktan sonra da çok sayıda darbe girişimine sahne olmuştur.

Özellikle 1993 yılındaki bir darbe girişimi ile Azerbaycan ilk seçilmiş iktidarını kaybetmiştir. Bu süreçte Azerbaycan ciddi düzeyde iç savaş riski yaşamış, Ermenistan'ın saldırıları devam ettiği için topraklarının bir kısmı işgal edilmiştir, ayrıca birkaç yere bölünme tehlikesi de yaşamıştır. Daha sonra 1994, 1995 yıllarında da darbe girişimleri yaşanmış, bu girişimler bazen Azerbaycan'ın petrol stratejisini, bazen egemenliğini, bazen iktidarlarını hedef almıştır. Kısacası, Azerbaycan darbenin ve darbe girişiminin sıkıntılarını en iyi bilen ülkelerden birisidir.

2. Azerbaycan'da "FETÖ yapılanması" konusuna gelince, bu yapının Azerbaycan'da eğitim sektöründe yapılandığı ifade edilmektedir. Yapının ilk yurtdışı okulunu Azerbaycan'da açtığı, ilk üniversitelerden birisini yine Azerbaycan'da açmış olduğu ifade edilmektedir. Yurtdışındaki ilk dersaneler de Azerbaycan'da açılmıştır. Bu yapıya ait okullar eğitimde birer marka olmuştur. Okullar ve dersaneler 17-25 Aralık sürecinden sonra, üniversite ise 16 Temmuz darbe girişiminden sonra kapatılmıştır. 17-25 Aralık sürecinden sonra Azerbaycan'da üst düzey bazı kişilerin görevden alınmaları bu yapıyla ilişkilendirilmiştir. Ama devlet yetkilileri bu gerekçeyi onaylayan açıklamalardan kaçınmıştır.

Türkiye'deki son darbe girişimine gelince konuya akademik bakışı, resmi bakışı ve kamuoyunun bakışını, bunun medyaya yansımalarını ayrı ayrılıkta ele almakta fayda vardır.

- a) Azerbaycan'daki akademik çevreler 15 Temmuz darbe girişimi değerlendirirken darbelerin sürekli olarak geri götürdüğünü, demokrasiyi kesintiye uğrattığını, hukuk devletinin sadece gücü-silahı olduğu için bazı kişilerin ipoteği altına girmesine yol açmasını, devletin askeri gücünün, yani milli ordunun milli iradeye karşı yöneltilmeye çalışılmış olmasını vurgulamış ve eleştirmiştir.

- b) Azerbaycan resmi olarak 15 Temmuz darbe girişimine tepki göstermiştir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 16 Temmuz'da Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a destek mektubu yollamış, daha sonra telefon ederek desteğini tekrarlamıştır. Fethullah Gülen ile röportaj yaptığı gerekçesiyle Azerbaycan'ın ilk ve en popüler televizyon kanalı kapatılmıştır. Ayrıca Kafkas Üniversitesi kapatılmıştır. Sonraki süreçte bazı kişiler "FETÖ yapılanması" ile bağlantıları gerekçesiyle tutuklanmıştır. Ardından ise sırf bu yapıyla ilgili dava açılmış, davaların ve soruşturmaların yürütülmesi açısından Türkiye'den teknik, yöntem ve istihbarat desteği istenmiştir. Türk yetkililer de Azerbaycan'ın bu konudaki tutumunu önemli bulduklarını ifade etmiş, yapılan çalışmalar dolayısıyla Azerbaycan'a teşekkür etmiştir.
- c) Azerbaycan kamuoyu açısından bakıldığında girişte ifade edilen duygular çerçevesinde tüm kamuoyu Türkiye'deki kardeşleriyle dayanışma duygusunu ifade etti. Azerbaycan medyasında konu sanki olaylar Azerbaycan'da cereyan ediyormuş gibi konuşuldu. Aynı hassasiyeti sosyal medyada ve hatta sokaklarda da görmek mümkündür. Tabii ki, tıpkı Türkiye'de olduğu gibi Azerbaycan'da da herkes her konuda aynı fikirde olmadı, zaten olması da beklenemezdi. İnsanların olaylara farklı perspektiften bakmaları, farklı bakış açıları geliştirmeleri, farklı yaklaşımlar sergilemeleri çok olağandır ve aslında demokrasinin de gereğidir.

Türkiye'deki darbe sürecinin Azerbaycan kamuoyunda bu kadar geniş yer tutması hem Azerbaycan'daki ve hem de Türkiye'deki bazı kesimler tarafından eleştirildi. Ama Azerbaycan'ı yakından tanıyan Türkiye Cumhuriyet vatandaşları biliyorlar, Azerbaycan insanının içinde Türkiye'ye özel bir sevgi var. "Bir millet – iki devlet" duygusunu tamamen özümsemiştir. Tabiri caizse Türkiye ile nefes alırlar. Her başarısına sevinir, her üzüntüsüne üzülmürlar. Son olaylar sırasında da bu hassasiyetlerini yansıtmış oldular.

Azerbaycan'daki yaklaşımları genelleyecek olursak ilk ortak nokta darbeye sert tepkiydi. Bu öncelikle demokrasiye inancın gereği idi. Çünkü darbeler sadece iktidarlara karşı değil, genel olarak millete, akla, mantığa karşı yapılır. Darbe, güç sahibinin sadece güç sahibi olduğu için herkese hükmetme girişimidir. İktidarın kaynağı olması gereken asli unsur burada yok sayılmaktadır. Gerçi Türkiye'de olduğu gibi Azerbaycan'da da muhaliflik ile darbeciliği karıştıran insanlar oldu. Ama genel yaklaşım şuydu: Sırf silahı (gücü) olduğu için bir insan diğerlerine hükmetmemeli. İktidarlar seçimle gelmeli ve seçimle gitme ihtimali sürekliliğini korumalı. Darbe istemek aynı zamanda demokrasiyi reddetmektir. Darbe istemek, ülkelerimizi kimlerin yöneteceğine sürekli olarak ordu komutanlarının karar vermesini beklemektir.

Azerbaycan'daki darbe karşıtlarının tepkisinin bir nedeni de yukarıda da ifade edildiği üzere Azerbaycan'ın yakın tarihte yaşadığı darbe süreciyle birçok şeyini ve bu arada topraklarının bir kısmını da kaybetmiş olmasıydı. Azerbaycan'daki çok sayıdaki insan darbe karşıtı görüşlerini ifade ederken bu hususa da vurgu yaptı.

Tabii ki, Türkiye zor bir süreçten geçiyor. Ciddi tehditlerle karşı karşıyadır. Demokrasisini, güvenliğini ve daha da önemlisi toprak bütünlüğünü koruma adına yapılması gereken çok iş, alınması gereken ciddi önlemler söz konusudur. Bizim temennimiz; öncelikle Türkiye'nin bu süreçlerde milli birliğini koruması, krizlere rağmen demokrasisini en iyi şekilde sürdürmesi, bölgesindeki ülkeler için hukuk devleti modeli olma potansiyelini devam ettirmesi, sadece kendisi için değil, Türkiye'nin yardımına ihtiyaç duyan dost ve kardeş ülkeler için de güçlü kalmasıdır. Tabii ki, bu zorlu süreçte kardeş ve dost ülkeler de Türkiye'ye gerekli desteği vermelidir. Bu konuda da başta Azerbaycan olmak üzere tüm dost ve kardeş devletlerin gerekeni yapacağına inanıyoruz.